

▲ Selvportræt. 1912. Olie på lærred. – Foto: Lars Engelhardt.

◀ Det blå køkken. 1917. Olie på lærred. – Foto: Anna Bank.

▼ Udsigt over Slussen og Ridderholmen. 1915. Olie på lærred. – Foto: Göteborgs konstmuseum.

En fest for øjet

Gl. Holtegaard viser den svenske kunstner Isaac Grünewalds dekorative og frigjorte ekspressionistiske malerier, hvor farverne hujer herligt

udstilling

Henrik Wivel
kultur@k.dk

Isaac Grünewald (1889-1946) hører til den gruppe af talentfulde svenske Matisse-elever, der i begyndelsen af 1900-tallet introducerede modernismen i Norden med stærke farver og forenklede former på billedfladen. Som et vidunderbarn satte han scenen og indtog selv hovedrollen med en selvbevidst attitude og højt humør. Han vakte forargelse i begyndelsen af sin karriere, men endte med at blive en af Sveriges mest elskede og dyrkede kunstnere før sin pludselige død ved et flystyrt.

Selv mente Isaac Grünewald, at maleriet skulle være "en fest for øjet". Den ambition satte han sig for at realisere med kaskader af værker præget af overraskende vinkler, dekorative motiver og herligt hujende farver.

Grünewald havde mange talenter og ernærede sig som helt ung som gårdmusikant i Stockholm, hvor han spillede violin, så skillingerne raslede ned i hovedet på ham. Der er også noget udpræget musikalsk over hans malerier. Han lagde sig tidligt efter sin kollega Wassily Kandinskys maleriske poetik "Om det åndelige i kunsten" (1911), der advokerede for, at et maleri var en slags musikalsk komposition, hvor farverne skulle klinge og tone rent som et direkte udtryk for sjælens vibrationer og temperamentets rytme.

Fra 1908 til 1911 studerede Isaac Grünewald, som flere andre skandinaviske kunstnere, ved Académie Matisse i Paris og lod sig influere af Matisse's banebrydende ekspressive fauvisme, hvor farverne er styrende for det maleriske udtryk. Her forelskede han sig i sin kvindelige svenske kollega Sigrild Hjertén, der blev hans første hustru. Hendes talent var ikke mindre end hans, og parret kom til at udgøre en fauvistisk falanks, der satte svensk kunsthøj på den anden ende. Parret fik fælles atelier oppe ved Katarinaberget på Södermalm i Stockholm, hvorfra de har malet de mest pragtfulde billeder med vue ned over havnefronten med skibe og kraner og videre ud over Gamla Stan, Slussen og Ridderholmen.

Isaac Grünewald stammede fra en jødisk familie fra det dengang fattige arbejderkvarter Södermalm, og han gjorde selv meget ud af at fremstå "flamboyant jødisk", både med sit udseende og i sine malerier, der gløder af nærorientalsk farveprægt. I sin iscenesættelse som eksotisk kunstnerboheme arbejdede han i

pagt med tiden og dens strømninger, der især efter Første Verdenskrigs grusomme ødelæggelser kaldte på frigørelse, liv og glæde. Han havde lært sig at danse i Paris og var som andre i tiden passioneret optaget af dansens rytmiske og sanselige kvaliteter – noget der mere eller mindre direkte kunne transformeres til maleriet. Grünewald lavede endog en lille sjov film om den moderne kropsnære dans, hvor mand og kvinde kom til at udgøre en slags fælles krop.

Grünewald og landstedets rumlighed

Gl. Holtegaard i nordsjællandske Holte viser fortjenstfuldt en retrospektiv udstilling med Isaac Grünewald, der både fortsætter og flugter fint med to andre udstillinger på den hjemlige scene, SMK's netop lukkede "Matisse. Det røde atelier" og Nivaagaards "Kunstnerkolonierne Hornbæk & Arild", hvor Grünewald er repræsenteret med to tidlige malerier fra Arild fra 1908. Gl. Holtegaard har formateret en stor Grünewald-udstilling, der blev vist i Prins Eugens Waldemarsudde i Stockholm i 2022, til landstedets mere intime rumligheder.

Således er den del af Grünewalds virke, der har med hans scenografiske arbejde for teatret og hans monumentale udsmykninger, blandt andet af finansyrsten Ivar Kreugers hovedsæde i Stockholm og af "Lilla salen" i Stockholms Koncerthus, skåret fra. Dermed også noget af det mere elegante og art deco-prægede i Grünewalds monumentale virke.

Men der er nok at se på Gl. Holtegaard. Udstillingen åbner med et af Isaac Grünewalds selvportrætter fra 1906, hvor han er bare 17 år. Allerede her kan man se hans talent, hans dygtighed og hans evne til at skabe en karakter ud af den portrætterede, hvad enten det er af ham selv eller af andre.

Udstillingen viser yderligere et par stykker af kunstnerens selvportrætter, heriblandt signaturbilledet fra 1912, hvor Grünewald skildrer sig selv i dekadent halvprofil med farver, der på dette tidspunkt har fjernet sig fra det naturalistiske og netop lader kunstneren posere som på en plakat. Fra 1915 og 1917 vises, som noget af det bedste, en suite af Grünewalds Stockholmsmotiver: Udsigt over Slussen, Det syngende træ med Berzelii park og Berns saloner, Dans på Saltsjöbaden, samt en stiliseret erotisk cirkusscene, hvor en kvinde og en mand på henholdsvis en hvid og en rød hest bejder til hinanden.

Matisse tilsat svensk almuetradition

Det store interiørmotiv "Det blå køkken" fra 1917 viser Isaac Grünewalds tydelige inspiration fra Matisse, men kombineret med svensk almuetradition. Fra 1920'erne, 1930'erne og 1940'erne rummer udstillingen flere værker, der er set inde fra og ud mod den omgivende natur. Eksempelvis motiver fra kunstnerens hus ved Saltsjöbaden sydøst for Stockholm, hvor naturen skildres nærværende, lysflimrende og intetst med fyrretræer, hvis stammer ulmer i solnedgangen.

Hoved i rosa lys. Isaac Grünewald og den dekorative ekspressionisme. Katalog (udkommer den 30. marts) med bidrag af Maria Gadegaard og Mai Dengsøe. Kurator: Mai Dengsøe. Gl. Holtegaard, Holte, Nordsjælland. Udstillingen vises til den 6. august.

Ud over de livfulde, sceniske og fladebetonede motiver fra metropolerne Stockholm og Paris er der således også mere naturnære motiver fra kunstnerens senværk, der trækker i en anden retning end hans dekorative ekspressionisme og lette, dekadent-chikke modelbilleder og portrætter.

Isaac Grünewald skrev selv sit eget maleriske manifest "Den ny renaissance inden for kunsten" i 1918, og fik sideløbende med sit kunstneriske virke et professorat ved Kunstakademiet i Stockholm fra 1932 til 1942. Her kunne han inspirere sine egne elever og skabe efterklange, der som i én lang udtoning har været med til at forme de kunstneriske udtryk i Skandinavien i hele det 20. århundrede.

Han fortsatte med at undervise på egen malerskole i sit atelier ved Slussen. Her mødte han sin anden hustru, eleven Märta Grundell, som han kunne fortsætte sit kunstneriske parløb med.

Hans malerier stråler af entusiasme på kunstens – og egne – vegne; de er en fornøjelse at se og en vital injektion, der fortsat skaber energier. Ved Märta og Isaac Grünewalds tragiske død på vej hjem med fly fra Oslo skrev den svenske revyforfatter Karl Gerhard: "Hvilken enestående, selvforherligende, livslysten og generøs personlighed, vi nu har mistet." Så sandt.